SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE 5

Marek Szczepański
RACJONALIZACJA GOSPODARKI A POSTĘP W POZOSTAŁYCH DZIEDZINACH ŻYCIA SPOŁECZNEGO 7

Barbara Pogonowska
EFEKTYWNOŚĆ TECHNOLOGICZNA JAKO KRYTERIUM RACJONALIZACJI I POSTĘPU POZNAWCZEGO W NAUCE 31

Józef Michalak
KATOLICKA ETYKA PRACY A REFORMA GOSPODARCZA 45

Władysław Kot
KU HUMANISTYCZNEJ KONCEPCJI PRACY – KILKA ZAŁOŻEŃ DOTYCZĄCYCH SYSTEMATYZACJI ISTNIEJĄCYCH STANOWISK 55

CONTENTS

Marek Szczepański
RATIONALIZATION OF ECONOMY VERSUS SOCIAL PROGRESS 29

Barbara Pogonowska
TECHNOLOGICAL EFFECTIVENESS AS A CRITERION OF RATIONALITY AND COGNITIVE PROGRESS IN SCIENCE 43

Józef Michalak
CATHOLIC ETHICS OF LABOUR VERSUS ECONOMIC REFORM 53

Władysław Kot
TOWARDS A HUMANISTIC CONCEPTION OF LABOUR – SEVERAL ASSUMPTIONS ON SYSTEMATIZATION OF THE EXISTING ATTITUDES 73

SŁOWO WSTĘPNE

Autorom pomieszczonych w niniejszym zbiorze opracowań artykułowych przyświecał – jak informuje o tym tytuł zbiorczy – następujący zamysł: zarysować pewną tematykę z „pogranicza" refleksji filozoficznej nad praktyką obyczajową (a w tym: moralną) i działalnością gospodarczą, a więc: wytwarzania, dystrybucji i konsumpcji „materialnej". Wydaje się, że tradycyjnym kluczem intelektualnym do tego obszaru jest kategoria „racjonalizacji"; oto sądzi się, że wspomniana działalność ekonomiczna regulowana jest nie tylko swoistymi dla niej „bodźcami" ze sfery potrzeb bytowych, właśnie „materialnych", lecz również – a być może nawet przede wszystkim – z obszaru kultury „duchowej", a w tym – z terenu potrzeb moralnych. Tak zwany kulturowy wymiar uwarunkowań życia gospodarczego – w większości doktryn ekonomicznych pomijany czy minimalizowany – w ostatnich czasach, wobec rosnących oczekiwań teoretyków „globalizmu" rynkowego (światowy system gospodarek i problem stymulowania regulujących go mechanizmów funkcjonowania oraz – ewentualnego – rozwoju), jest wreszcie dostrzegany i penetrowany poznawczo. Wysuwane są rozmaite „filozofie" życia gospodarczego, w których usiłuje się wiązać motywacje bezpośrednio-praktyczne z „wyższymi", komunikacyjnymi (wspólnotowymi) i światopoglądowymi, wskazującymi jedną z możliwych koncepcji sensu życia (jednostkowego i zbiorowego). Wprawdzie wyraźnie zmalała liczba optymistów w kwestii tego, czy – i w jakim zakresie – ludzie mogą panować nad „materialnymi" warunkami swojej egzystencji, a więc swobodnie kierować działaniem i rozwijaniem gospodarek, niemniej teoretycy życia społecznego nie tracą ostatecznie nadziei na to, że – właśnie poprzez racjonalizację (uruchamianie odkrytych wcześniej determinacji owego „życia") – da się wpływać na wywołanie korzystniejszego (dla ogółu uczestników tego procesu) przebiegu zdarzeń, tj. ponawiania się i rozwoju całego systemu „społecznego podziału pracy".

Założona w przedkładanym Czytelnikowi zbiorze szkiców aspektowność potraktowania problemu racjonalizowania życia gospodarczego – wskazywania ujęć filozoficznych i etycznych – realizuje się najwyraźniej bodaj w pierwszym z tekstów, przygotowanych przez dra Marka Szczepańskiego. Autor stara się rozpoznać związki, jakie – na gruncie współczesnej wiedzy socjologicznej i ekonomicznej – zdają się występować między sferą ekonomiczną a pozostałymi, pozaekonomicznymi dziedzinami życia społecznego. Opracowanie prof. dra hab. Władysława Kota dokonuje systematyzacji stanowisk w zakresie (licznych) teorii pracy i filozofii pracy. Dr Barbara Pogonowska koncentruje się bardziej na samym pojęciu „racjonalności", bodaj centralnym terminie większości współczesnych teorii praktyki badań naukowych, i łączny je głównie z tzw. efektywnością technologiczną, praktyczną – szczególnie istotną przy uprawianiu nauk ekonomicznych właśnie.

Szkic dra Józefa Michalaka penetruje ten wariant racjonalności, który może być uchwycony na styku katolickiej doktryny społecznej (w tym: właściwej dla niej etyki

pracy) i praktycznych wymogów „wielkiej transformacji" ustrojowej, wyjściowo zapowiadanej jako „zwykła" reforma gospodarcza.

Wszyscy autorzy niniejszej pracy zbiorowej są pracownikami powołanej (od 1. października 1991 r.) Katedry Socjologii i Filozofii naszej Uczelni; wyrażają oni nadzieję, że tym właśnie zbiorem otwierają – jeszcze nader ogólnikową – serię prac socjologicznofilozoficznych i etycznych, których odniesieniem przedmiotowym będzie właśnie życie gospodarcze. Sygnalizowane tutaj sprawy mogą – i powinny, jak sądzimy – być obecnie w dydaktyce akademickiej, zreformowanej właśnie programowo uczelni ekonomicznej. Mamy zamiar – co pozwalamy sobie przy okazji kompletowania obecnego zbiorku szkiców zapowiedzieć – podjąć w najbliższej przyszłości autorskie opracowania właśnie z zakresu różnorodnych „filozofii życia gospodarczego" (już pod kątem „oprzyrządowania" dydaktycznego studiów ekonomicznych w naszej Uczelni).

Redaktor zbioru